

***MƏKTƏB VƏ PEDAQOJİ FİKİR TARİXİ
ИСТОРИЯ ШКОЛЫ И ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ МЫСЛИ
HISTORY OF SCHOOL AND PEDAGOGICAL THOUGHT***

UOT 37

Dilşad Səlim qızı Dadaşova

*Bakı şəhəri Xətai rayonu 72 nömrəli körpələr evi – uşaq bağçasının müdiri
<https://orcid.org/0000-0003-2288-9886>*

**INNOVATİV İŞ ÜSULLARI TƏRBIYƏÇİ-MÜƏLLİMLƏRİN UĞURLU PEŞƏKAR
SƏRİŞTƏLİLİYİNİN AMİLİ KİMİ**

Дильшад Салим гызы Дадашова

заведующий яслями-детским садом №72 Хатаинского района города Баку

**ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ РАБОТЫ КАК ФАКТОР УСПЕШНОЙ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ-ВОСПИТАТЕЛЕЙ**

Dilshad Salim Dadashova

head of the kindergarten No.72 of Khatai district of Baku city

**INNOVATIVE METHODS OF WORK AS A FACTOR OF SUCCESSFUL
PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS**

Xülasə. Məqalədə məktəbəqədər təhsil müəssisələrində innovativ fəaliyyətin təşkilində pedaqoji işçilərin fəaliyyətinə yeni yanaşmalardan istifadə məsələlərindən bəhs edilir. Metodiki işin məzmununun tərbiyəçi-müəllimlərin işinin nəticələri ilə daimi əlaqəsi hər bir pedaqoqun peşəkar bacarıqlarının artırılması prosesinin davamlı olmasını təmin edir. Eyni zamanda, metodik iş irəliləyici, fəal xarakter daşıyır və pedaqoji və psixologiya elminin yeni nailiyyətlərinə uyğun olaraq uşaqlarla aparılan bütün işlərin inkişafı və təkmilləşdirilməsinə cavabdehdir. Müasir yaradıcı, kreativ rəhbərlər məktəbəqədər təhsil müəssisəsində istənilən müsbət nəticəni əldə etmək üçün müxtəlif yanaşmalardan istifadə edirlər.

Açar sözlər: *məktəbəqədər təhsil, yeni yanaşmalar, innovativ fəaliyyət, metodiki işin təşkili, təlimin keyfiyyəti*

Резюме. В статье рассматриваются вопросы использования новых подходов к деятельности педагогических работников при организации инновационной деятельности в дошкольных образовательных учреждениях. Постоянная связь содержания методической работы с результатами труда воспитателей обеспечивает непрерывный процесс повышения профессионального мастерства каждого воспитателя. В то же время методическая работа носит поступательный, активный характер и отвечает за развитие и совершенствование всей работы с детьми в соответствии с новыми достижениями педагогической и психологической науки. Современные творческие, креативные руководители используют разные подходы для достижения желаемого положительного результата в дошкольном образовательном учреждении.

Ключевые слова: *дошкольное образование, новые подходы, инновационная деятельность, организация методической работы, качество обучения*

Summary. The article deals with the use of new approaches to the activities of teachers in the organization of innovative activities in preschool educational institutions. The constant connection of the content of methodological work with the results of the work of educators ensures a continuous process of improving the professional skills of each educator. At the same time, methodological work has a progressive,

active character and is responsible for the development and improvement of all work with children in accordance with new achievements in pedagogical and psychological science. Modern creative, creative leaders use different approaches to achieve the desired positive result in a preschool educational institution.

Key words: *preschool education, new approaches, pedagogical technologies, quality of education*

Bu gün təhsilin müasirləşdirilməsinin əsas məsələsi onun keyfiyyətinin yüksəldilməsi, dünyaya standartlarına uyğunlaşdırılmasıdır. Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin inkişafını müəyyən edən normativ-hüquqi sənədlər dövlətin və cəmiyyətin məktəbəqədər təhsil kimi mühüm alt sistemə diqqətinin artırılmasının zərurliyini qeyd edir. Pedaqoji heyətlə innovativ metodik işin təşkili təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün böyük potensiala malikdir.

Azərbaycan təhsilinin modernləşdirilməsi özünü cəmiyyətin bir hissəsi kimi həyata keçirə bilən uşaq şəxsiyyətinin inkişafı üçün şəraitin yaradılması ilə əlaqəli məktəbəqədər təhsilin yeni, müasir keyfiyyətinə nail olmaq vəzifəsini qoyur. Bununla əlaqədar olaraq, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan tərbiyəçi-müəllimlərin peşəkar pedaqoji fəaliyyətinin yeni məzmunu, tələb olunan yenilikləri mənimsəmək və tətbiq etmək bacarığını nəzərdə tutur. Məlumdur ki, təlim prosesinin səmərəliliyinin təmin edilməsində aparıcı rolu tərbiyəçi-müəllim və onun peşəkarlığı oynayır. Pedaqoji işçilərin peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin idarəetmə sistemində xüsusi yer tutan və pedaqoji kadrların ixtisasartırmasının vahid sistemində mühüm həlqəni təşkil edən metodik iş prioritet sahədir. Bütün bunlar tərbiyəçi-müəllim şəxsiyyətinin fəallaşmasına, onun yaradıcı şəxsiyyətinin inkişafına kömək edir.

Metodik işin məzmununun tərbiyəçi-müəllimlərin işinin nəticələri ilə daimi əlaqəsi hər bir pedaqoqun peşəkar bacarıqlarının artırılması prosesinin davamlı olmasını təmin edir. Eyni zamanda, metodik iş irəliləyici, fəal xarakter daşıyır və pedaqoji-psixoloji elmin yeni nailiyyətlərinə uyğun olaraq uşaqlarla aparılan bütün işlərin inkişafı və təkmilləşdirilməsinə cavabdehdir. Odur ki, metodiki işin tərbiyəçi-müəllimlərin fəaliyyətindəki səhvləri düzəltmək üçün yeganə xidmət kimi başa düşülməsi ilə razılaşmaq olmaz. Bununla belə, onun gedişində bu problemləri də həll etmək lazımdır. Əsas odur ki, tərbiyəçi-müəllimlərə real, səmərəli və vaxtında köməklik göstərsin. Bununla belə,

hər bir məktəbəqədər təhsil müəssisəsində çalışan tərbiyəçi-müəllimin peşəkar bacarıqlarının artırılması problemi hələ də ən mürəkkəb məsələlərdən biridir. Heç kimə sirr deyil ki, bəzən tədbirlərin təşkilinə böyük zəhmət sərf olunur, fayda isə cüzi olur.

Bütün bunları necə izah etmək olar? Bu barədə düşünərək, fikirləşərək belə qənaətə gəldim ki, metodik işin ənənəvi təşkilində əsas yer tutan məruzələr, çıxışlar işin səmərəliliyinin aşağı olması və əks əlaqənin kifayət qədər olmaması səbəbindən öz əhəmiyyətini itirib. Bu gün tərbiyəçi-müəllimlərin sərbəst fikir mübadiləsini nəzərdə tutan fəaliyyətə və dialoqa cəlb edilməsi ilə xarakterizə olunan yeni, fəal iş formalarından istifadə etmək lazımdır. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin tərbiyəçi-müəllimlərinin innovativ metodik işdə fəal iştirakını təmin etmək üçün məhsuldar formalar tərtib etmək lazımdır.

Lazımi pedaqoji şərtlər toplusuna aşağıdakılar daxildir:

1. məktəbəqədər təhsilin innovativ məzmununun seçilməsi və yoxlanılması (qiymətləndirilməsi);

2. məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin tərbiyəçi-müəllimlərini peşəkar səriştəliyini artırmaq üçün fəallaşdırıcı, məhsuldar metodik iş formalarının layihələndirilməsi.

İnnovativ metodik iş peşəkar-idarəetmə və pedaqoji fəaliyyətin bir hissəsidir. Fərqləndirici xüsusiyyətləri isə aşağıdakılardır:

1. təhsil müəssisəsinin fəaliyyətinin inkişaf rejimində təmin edilməsi;

2. məktəbəqədər yaşlı uşağın fərdi inkişafını, özünüinkişafını təmin edən metodik işin məzmununun seçilməsi;

3. tərbiyəçi-müəllimlərə innovativ faktlar və hadisələr haqqında məlumatların verilməsi;

4. tərbiyəçi-müəllimlərin peşəkar və pedaqoji fəaliyyət metodları ilə təchiz edilməsi, uşağın şəxsi inkişafına səmərəli təsirin yaradılması.

Tərbiyəçi-müəllimlərin innovativ fəaliyyətinin fəallaşdırılmasının üsulları

Hazırda innovativ məktəbəqədər müəssisənin səriştəli, yaradıcı, həmçinin innovasiyalardan istifadə etməyə və yaratmağa hazır olan tər-

biyəçi-müəllimin formalaşdırılması problemi mövcuddur.

Tərbiyəçi-müəllimlərin peşəkarlığının artırılması üzrə işlər seçilməli və bu zaman aşağıdakı əsas tələblərə əməl edilməlidir:

1. təcrübəyənlü xarakter daşmalıdır;
2. tərbiyəçi-müəllimlərin imkanlarını və peşəkar maraqlarını nəzərə alan fərdi diferensial yanaşmanı təmin etmək;
3. biliyin fəal mənimsənilməsinə və peşəkarlıq bacarıqlarının möhkəmlənməsinə töhfə vermək;
4. özünütəhsilin nəticələrini qiymətləndirmək və vaxtında bu prosesə düzəlişlər etmək;
5. tərbiyəçi-müəllimlərin peşəkar bacarıqlarının artırılmasına sistemli və kompleks yanaşmanı təmin etmək.

Tərbiyəçi-müəllimin fəaliyyətinin və şəxsiyyətinin öyrənilməsi metodik işin keyfiyyətini və səmərəliliyini artırmaq üçün zəruri şərtidir. Tərbiyəçi-müəllimə uşaqların təhsilində və tərbiyəsinə yüksək nəticələr əldə etməsinə yalnız o zaman kömək etmək olar ki, təkcə təkmilləşdirmə vəzifələri deyil, həm də hər bir tərbiyəçi-müəllimin real imkanları nəzərə alınsın.

Özünüinkişafın forma və üsullarının seçilməsi böyüklərin idraki fəaliyyətinin psixoloji xüsusiyyətləri ilə bağlıdır. Buna görə də, təlim prosesi aşağıdakı tələblər nəzərə alınmaqla qurulmalıdır:

1. təhsil sorğularının dəyişkənliyinin həyata keçirilməsi;
2. müstəqil idraki və özünüinkişaf rejiminə keçid üsullarının mənimsənilməsi;
3. qeyri-formal peşəkar ünsiyyət ehtiyacının ödənilməsinə yönəlmək;
4. öz fəaliyyətinin özünütəhlil və onun təkmilləşdirilməsi ehtiyacının dərkinə diqqət yetirmək.

Məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin fəaliyyətində innovativ metod və üsulların təhlili və onların sosial-mədəni məkanda tətbiqi, uşağın inkişaf dərəcəsinə təsirinin öyrənilməsi mühüm yer tutur. Beləliklə, məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin tərbiyəçi-müəllimlərinin peşə bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi prosesində təlimin bu və digər fəal forma və metodlarından istifadə təlim prosesinin təcrübəyənlü xarakterini, davamlı peşəkar təkmilləşdirməni təmin edir, onların innovativ fəaliyyətə cəlb olunmasına kömək edir.

Tərbiyəçi-müəllimlərin peşəkarlığının, nəzəri və praktik biliklərinin artırılması metodik işin müxtəlif formalarının köməyi ilə, daha doğrusu, interaktiv forma və metodlardan istifadə etməklə həyata keçirilir. Bu yanaşmanın dəyəri ondan ibarətdir ki, o, əks əlaqə, səmimi fikir mübadiləsi və işçilər arasında müsbət münasibətlər formalaşdırır. Kadrlarla işin bu formalarının əsasını kollektiv müzakirələr, əsaslandırma, nəticələrin arqumentləşdirilməsi, ağıl və istedadların rəqabəti təşkil edir. İnteraktiv metodların əhəmiyyəti aşağıdakı kimi mühüm məqsədlərə nail olmaqdır:

1. Özünütəhsil üçün maraq və motivasiyanın stimullaşdırılması;
2. Fəallıq və müstəqilliyin səviyyəsinin yüksəldilməsi;
3. Öz fəaliyyətlərini təhlil etmə və bunu əks etdirmək bacarıqlarının inkişafı;
4. Əməkdaşlıq istəyinin, empatiyanın inkişafı.

Bu işin faydaları nələrdir?

Birincisi, tərbiyəçi-müəllimlərin peşə fəaliyyətinin motivasiyası, onların sosial və idrak fəaliyyəti əhəmiyyətli dərəcədə artır.

İkincisi, insanın gündəlik, kifayət qədər monoton həyatda tətbiq, inkişaf tapmayan cəhətləri həyata keçirilir.

Üçüncüsü, kollektiv fəaliyyət təcrübəsi, qarşılıqlı hörmət, dəstək, əməkdaşlıq təcrübəsi əldə edilir ki, bunlarsız insan cəmiyyətində iş mümkün deyil.

Tərbiyəçi-müəllimlərin innovativ fəaliyyətinin fəallaşdırılmasının formaları

Tərbiyəçi-müəllimlərlə işə tətbiq edilən ilk səmərəli interaktiv forma təlimdir (hazırcavablıq, sürətli öyrənmə). Müəssisəmizdə təşkil etdiyimiz *pedaqoji müsabiqələr* tərbiyəçi-müəllimləri psixologiya və pedaqogika sahəsində ən son tədqiqatların, metodik ədəbiyyatın öyrənilməsinə istiqamətləndirir, pedaqoji problemlərin həllinə müxtəlif yanaşmaları müəyyən etməyə kömək edir, məntiqi təfəkkür və öz mövqeyini arqumentləşdirmə bacarıqlarını təkmilləşdirir, ifadələrin yığcamlığını, aydınlığını, düzgünlüyünü öyrədir, hazırcavablığı, yumor hissini inkişaf etdirir. Bu forma iştirakçıların cavablarını, çıxışlarını və hərəkətlərini qiymətləndirmək üçün meyarlar təqdim edir:

- ümumi erudisiya;
- peşəkar biliklər, bacarıqlar, vərdişlər;

• çətin vəziyyətdən rahatlıqla çıxmaq bacarığı.

Məsələn, müəssisəmizdə təşkil etdiyimiz “Məktəbəqədər təhsil müəssisəsində təlim prosesinin təkmilləşdirilməsi yolları” mövzusunda pedaqoji müsabiqəni nümunə göstərə bilərəm. Yaradıcı olan hər bir pedaqoji işçi bilir ki, ona tez-tez gözəl ideyalar, gözlənilməz fikirlər gəlir və sonra bunlar unudulur. Bunun baş verməməsi üçün *diskussiya-müzakirələr* təşkil edirik. Onun əsas vəzifəsi məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin iş təcrübəsində konkret məsələlərin həllinə müxtəlif yanaşmaların tənqidi qiymətləndirilməsi bacarıqlarını, öz nöqtəyi-nəzərini əsaslı şəkildə müdafiə etmək bacarığını inkişaf etdirmək və müzakirə mədəniyyətini formalaşdırmaqdır. Müxtəlif mövzuda *dəyirmi masalar* keçiririk. Dəyirmi masaların mövzuları fərqli ola bilər, lakin onların mətnində alternativ elementlər olmalıdır. Məsələn, “Müasir dövrdə ictimai və ailə tərbiyəsi arasında qarşılıqlı əlaqə problemləri”, “Məktəbəqədər təhsil müəssisəsi necə olmalıdır?”, “Tərbiyəçi-müəllimin gücü nədədir?” və s. mövzusunda dəyirmi masaların keçirilməsi faydalıdır.

Mən işlədiyim müəssisədə *master klasslar* təşkil edirik. “Master class” sözü bizə ingilis dilindən, yəni usta (usta, müəyyən bir sahədə bilik və təcrübəyə sahib bir şəxs) və sınıfdən (dərs, dərs) gəlir. Bu gün bu söz geniş yayılmışdır, indi ən adi seminarlar belə adlanır. Bu tədbirlərdə “müəllim” hər şeyi açıq bir nümunə ilə göstərərək bütün təcrübəsini “tələbələrə” çatdırmağa çalışır. Bu vəziyyətdə belə dərslər ixtisasartırma kurslarına çox oxşayır. Burada iştirak edən insanlar müəllifin metodları və yanaşmaları ilə tanış ola, eləcə də ortaya çıxan yeni texnologiyalar haqqında məlumat əldə edə bilərlər. Master-klass tərbiyəçi-müəllimə təcrübə və biliklərini uşaqlara daha peşəkarcasına ötürməyə imkan verir. Master-klassın əsas məqsədi pedaqoji təcrübə, iş sistemi, müəllifin tapıntıları və tərbiyəçi-müəllimə ən yaxşı nəticələr əldə etməyə kömək edən hər şeylə tanış olmaqdır. Ustad dərsi həm məktəbəqədər təhsil müəssisəsi daxilində, həm də şəhərin məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin tərbiyəçi-müəllimləri üçün keçirilə bilər.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası. “Azərbaycan müəllimi” qəz., 2013, 25 oktyabr.

Beləliklə, məktəbəqədər təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi birbaşa kadrlardan asılıdır. Qeyd etmək vacibdir ki, təhsil islahatının aparıldığı müasir şəraitdə tərbiyəçi-müəllimin statusu, onun tərbiyəvi funksiyaları və onun peşəkar, pedaqoji səriştəsinə, peşəkarlıq səviyyəsinə olan tələblər də müvafiq olaraq dəyişir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu gün məktəbəqədər yaşlı uşağın müasir təhsil və inkişafı sistemində şəxsi potensialını səfərbər etmək üçün yaradıcı, səriştəli, bacarıqlarını inkişaf etdirməyə qadir olan pedaqoji kadrlara tələbat var. Çünki, müasir tələblər baxımından 21-ci əsrin müəllimi aşağıdakı keyfiyyətlərə malik olmalıdır:

1. Mənəvi, peşəkar, ümumi mədəni və fiziki kamilliyə can atan ahəngdar inkişaf etmiş, daxilən zəngin şəxsiyyət olmalıdır;

2. Qarşıya qoyulan vəzifələrin həyata keçirilməsi üçün təlim və tərbiyənin ən səmərəli üsullarını, vasitələrini və texnologiyalarını seçməyi bacarmalıdır;

3. Reflektiv fəaliyyəti təşkil etməyi bacarmalıdır;

4. Yüksək peşəkar səriştəliliyə malik pedaqoq öz bilik və bacarıqlarını daim təkmilləşdirməli, özünü-təhsillə məşğul olmalı, müxtəlif maraqlara malik olmalıdır.

Yekun olaraq deyə bilərik ki, pedaqoji kollektivlə yaxşı qurulmuş interaktiv iş formaları sistemi məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin təlim-tərbiyə işinin səviyyəsinin yüksəlməsinə gətirib çıxaracaq və pedaqoji kollektivi birləşdirəcək.

Problemin aktuallığı. Bir təhsil müəssisəsinin inkişafı təkcə yeniliklərin tətbiqi, innovasiya prosesinin inkişafı yolu ilə həyata keçirilə bilməz. Yeniliyi tətbiq etmək üçün hər bir pedaqoji işçi onun mahiyyətini anlamalı, məzmununu, quruluşunu bilməli və öyrənməlidir.

Problemin elmi yeniliyi. Məktəbəqədər təhsil sisteminin idarə edilməsinə innovativ yanaşmaların, iş üsullarının tətbiqi tərbiyəçi-müəllimlərin uğurlu peşəkar səriştəliliyinin amilidir. Müasir dövrdə ən aktual məsələlərdən olduğu üçün məqalədə bu məsələlər öz əksini tapmışdır.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin pedaqoji kollektivi rəhbərləri faydalana bilər.

2. Azərbaycan Respublikasında məktəbəqədər təhsilin dövlət standartları. (2019). Bakı: 8 avqust, edu.gov.az.
3. Cəfərova L. Məktəbəqədər təhsilin yeniləşdirilməsi yollarında // Məktəbəqədər və ibtidai təhsil, 2009, № 2. – s.15-21.
4. Cəfərova L. Məktəbəqədər təhsil: inkişafın prioritetləri və problemləri // ARTPI-nin Elmi əsərləri, 2011, № 3, – s. 68-72.
5. Cəfərova L. Məktəbəqədər təhsil: tərbiyəçi-müəllimlər və metodistlər üçün stolüstü kitab. Bakı, “MSV nəşr” 2022, – 237 s.

E-mail: dadashova.dilshad@mail.ru

Rəyçilər: *ped.ü.fəls.dok., dos. L.K. Cəfərova,*
ped.ü.fəls. dok. S.Ə. Rəhimova

Redaksiyaya daxil olub: 16.03.2023